

Ukrayna Krizi ve Ekokırım: Çevresel Bozulmaların Güvenlikleştirilmesinde Son Adım

*

Ceren Gürseler¹

ORCID: 0000-0001-6308-5345

Öz

Ukrayna'ya Rusya'nın düzenlemekte olduğu saldırılar, çeşitli açılardan uluslararası hukukun ihlalini içermektedir. Bu bağlamda özellikle çevrenin bozulması ve tahrip edilmesi, savaş zamanında çevrenin korunması başlıkları bir kez daha gündeme gelmiştir. Suriye gibi çevrenin tahribatının yüksek oranlarda yaşandığı örneklerden farklı olarak Ukrayna'da ekokırım gibi oldukça önemli bir kavrama başvuru olarak çevreye verilen zarar güvenlikleştirmeye çalışılmaktadır. Güvenlikleştirmenin başarılı olması durumunda ekokırım; soykırım, savaş suçu, insanlığa karşı suç ve saldırının yanında beşinci uluslararası suç olarak sayılabilecektir. Dolayısıyla çevreye verilen zarardan ötürü sorumlular cezalandırılabilir. Çevresel sorunların ya da çevreye verilen tahribatın diğer güvenlikleştirme örneklerinden farklı olarak, Ukrayna savaşında güvenlikleştirme bizzat Ukrayna tarafından diğer bir deyişle gelişmekte olan ülke tarafından yapılmaktadır. Oysa güvenlikleştirmenin diğer örneklerinden Suriye'de ve iklim değişikliği ile mücadelede ABD, Birleşik Krallık gibi gelişmiş ülkeler tarafından yapılmaktadır. Bu örneklerde güvenlikleştirmenin gelişmiş ülkelere yapılması gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin çevre sorunlarının ve çevre tahribatının güvenlik açısından değerlendirilmesine kuşku ile bakmalarına sebep olmuştur. Oysa Ukrayna krizinde güvenlikleştirmenin bizzat Kiev tarafından yapılması çevrenin güvenlik boyutunda ele alınmasına kuşku ile yaklaşan ülkelerin tutumlarını değiştirebilir. Ekokırımın güvenlikleştirilmesi beşinci uluslararası suç sayılması bakımından momentumu canlı tutmaktadır ve ilgili süreci hızlandırmaktadır. Bu çalışmada ekokırımın güvenlikleştirilmesinin incelenmesi amaçlanmakta olup momentumun bu yönde canlı tutulduğu ve bu yönde fırsatların olduğu sonucuna ulaşılabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ukrayna, Rusya Federasyonu, ekokırım, güvenlikleştirme, iklim krizi.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, E-mail: cerengurseler@nevsehir.edu.tr

Ukraine Crisis and Ecocide: Latest Step in Securitization of Environmental Degradation

*

Ceren Gürseler²

ORCID: 0000-0001-6308-5345

Abstract

Russia's attacks on Ukraine, contain breach of international law. Especially the headings of degradation and destroying of environment, protection of environment during war become parts international agenda once again. In Ukraine, environmental damage is attempted to be securitized by referring to the crucial concept of ecocide. If the securitization will be successful then ecocide will be fifth international crime alongside genocide, war crimes, crimes against humanity and aggression. Henceforth, because of giving harm to environment responsible persons will be punished. In the Ukrainian war, securitization is made by Ukraine in other words by a developing country. On the other hand, in other examples securitization is made by developed countries like the USA and the United Kingdom. Securitization by developed states, caused developing and underdeveloped states' elaboration of environmental problems and environmental problems alongside security with suspicion. However, securitization by Ukraine might change the attitudes of those states that look with suspicion to the environment's elaboration with security. Securitization of the ecocide, keeps momentum alive and fasten related process. In this article, it is aimed to analyze securitization of ecocide and it will be concluded that momentum is kept alive and there are opportunities in this direction.

Keywords: *Ukraine, Russian Federation, ecocide, securitization, climate crisis.*

---

² Assoc. Prof., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, E-mail: cerengurseler@nevsehir.edu.tr

Giriş

Çevresel bozulmaların güvenlikleştirilmesi akademide ve siyasette tartışma yaratan; bir o kadar da gündem oluşturan bir başlıktır. Uluslararası çevre politikaları, diğer yandan güvenlikleştirmenin önemli bir örneğini teşkil etmektedir; çünkü süreç söylemde kalmayıp uygulamaya yansiyabilmektedir. Çeşitli uluslararası antlaşmalara imza atılması, çeşitli silahların ve yöntemlerin kullanımının savaşta yasaklanması ve çevresel sorunlarla mücadelede ilerleme sağlanması bu bağlamda güvenlikleştirmenin okunduğu gelişmeler olarak ifade edilebilir.

Çevresel bozulmalar denildiğinde oldukça geniş yelpazede konu başlıkları sıralanabilir. Fakat çevresel bozulmalar güvenlikleştirme ile beraber değerlendirildiğinde konu haliyle güvenlik başlığı altına girmektedir. Bir diğer ifadeyle çevresel bozulmaların savaşa, silahlı çatışmaya dolaylı olarak neden olması, tetikleme; savaş, silahlı çatışmalar esnasında çevrenin korunması ve savaş sonrasında çevrenin iyileştirilmesi başlıkları güvenlikleştirmenin içeriğini oluşturmaktadır. Çevrenin, çevresel bozulmaların güvenlikleştirilmesi özellikle iklim krizinde yaşanmaktadır. Çevresel sorunlar, iklim değişikliği güvenlik bağlamında değerlendirilerek acil ve olağanüstü önlemlerin alınması, adımların atılması (Trombetta, 2008, s. 595) amaçlanmıştır ve söz konusu adımlar atılmıştır.

Bir sorunun siyasi alandan güvenlik alanına taşınarak çözüm için olağanüstü önlemlerin alınacağına açıklanması yani güvenlikleştirme girişimi çözüm sürecindeki momentum ile yakından ilgilidir. Özellikle kamuoyu oluşturmada, kampanya yaratmakta ve bunu devam ettirmekte, uluslararası toplumun dikkatini çekmekte güvenlikleştirme momentum yaratabilmektedir.

Bir savaş sırasında çevrenin korunmasına dair başlık ilk defa Ukrayna krizi ile gündemde yer almamıştır. Diğer bir ifadeyle Ukrayna'daki çatışmalardan önce de çevre sorunları güvenlikleştirilmiş, momentum yaratılmış ve bu momentumu koruma girişimlerinde bulunulmuştur. Çevresel sorunların ve bozulmaların güvenlikleştirilmesinde ve ilgili momentum yaratılmasında 1970'lerden itibaren çeşitli girişimler mevcuttur. Son dönemde Ukrayna krizi ile birlikte bizzat silahlı çatışmaların ve savaşın kendisi çevre sorunlarının ele alınmasına ve bu bağlamda çözüm getirilmesine dair momentumu canlandıran ve devam ettiren başlıca unsur olmuştur. Suriye'de savaşın ortaya çıkması ve çevreye verilen zararlar hem çevrenin korunması hem de çevresel bozulmaların silahlı çatışmaların çıkmasındaki dolaylı etkisini göstermesi açısından önemlidir (Voski, 2016, s. 133).

Ekokırımın güvenikleştirilmesinde yol gösterecek veya örnek teşkil edecek unsur iklim değişikliğinin güvenikleştirilmesidir. Suriye örneğinde iklim değişikliği güvenikleştirilerek savaşın çıkmasında dolaylı etkisinin (Plumer, Vox, 15 Kasım 2015) olduğu üzerinde durulmuştur. Yine savaş esnasında çevreye oldukça büyük zararın, yıkımın verilmesi de Suriye'nin çevre ile ele alınmasında bir diğer nedendir.

Amerikan başkanlık koltuğuna Donald Trump'tan sonra Joe Biden'ın oturması iklim krizinin güvenikleştirilmesi kampanyasında momentumun canlanmasına neden olmuştur. Trump'ın aksine Biden, iklim krizini varoluşsal bir tehdit olarak görmektedir (Dlouhy ve Wingrove, Bloomberg, 19 Aralık 2020).

COP26 gibi uluslararası etkinlikler uluslararası çapta iklim krizinin güvenikleştirilmesinde önemlidir. Bu tip etkinliklerde daha çok güvenikleştirme Birleşik Krallık ve ABD gibi gelişmiş ülkeler tarafından yapılmaktadır. İklim değişikliği varoluşa başlıca tehdit olarak gösterilerek özellikle gelişmekte olan ülkelerin iklim krizine duyarlı fakat ek maliyet getiren politikaları uygulamaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Çin, Hindistan gibi gelişmekte olan ülkeler ise iklim krizini teknik alandan siyasi alana taşıdığı için güvenikleştirmeye karşı çıkmaktadır.

Mevcut dönemdeki bir diğer çatışma-çevre bağlantılı örnek ise Rusya Federasyonu'nun (RF) Ukrayna'ya düzenlediği saldırılar kapsamında verilmektedir. Savaş zamanında çevrenin korunmasında Ukrayna krizi öne çıkmaktadır ve savaş sonrasında da öne çıkacaktır. Fakat Ukrayna krizi, Suriye örneğinden hem farklıdır hem de benzer niteliklere sahiptir. Ukrayna'da da silahlı çatışmalar bağlamında güvenikleştirme yapılırken burada çevresel bozulmalar savaş esnasında ortaya çıkmaktadır. Ukrayna krizinde de çevrenin eski haline getirilmesi gündemde yer alacaktır. Suriye'den farklı olarak ise RF-Ukrayna çatışmasında çevresel bozulmalar uluslararası hukuk alanına çekilmeye çalışılmaktadır. Bunun da en önemli göstergesi Ukrayna'da ekokırımın yaşandığına dair söylemin dile getirilmesi, ilgili kampanyanın oluşturulmasıdır (TRT World, 28 Nisan 2022). Dolayısıyla Ukrayna örneğinde ekokırımı başvurulup güvenikleştirme girişiminde bulunularak ilgili momentum yaratılmaya çalışılmaktadır.

Ekokırım, içeriği ve ortaya çıkışı itibariyle oldukça tartışmalı bir konu olup Ukrayna krizi ile yeniden gündeme gelmiştir. Burada altı çizilmesi gereken husus ekokırımın, Ukrayna krizinden önce de uluslararası gündemde yer almasıdır. Fakat mevcut dönemde farklılık yaratan bir nokta bulunmaktadır. Ekokırımın, uluslararası suçlar kapsamına alınmaya çalışıldığı bir dönemde

Ukrayna krizi patlak vermiş ve dolayısıyla ekokırımın uluslararası suç kapsamına alınmasına dair momentum daha kuvvetli hale gelmiştir.

Ukrayna krizinde momentum uluslararası hukukun ekokırımı beşinci uluslararası suç olarak kabul etmesi ve ekokırımın RF'ye karşı çalıştırılmasına yöneliktir. Ekokırımın bazı hukukçular tarafından tanımlanması girişimi, Ukrayna'da ekokırımın yaşandığı iddiaları güvenlikleştirmenin uluslararası hukuk boyutunda ilerlediğini göstermektedir. Uluslararası hukuk, uluslararası alanda yaşanan olaylarla gelişmiştir. Uluslararası ceza hukuku; Nuremberg Mahkemesi, Tokyo Mahkemesi (Aydın, 2002, s. 135), Eski Yugoslavya ve Ruanda mahkemelerinin, yarattıkları içtihadın ve BM'nin ilgili hukuki düzenlemelerinin üzerine gelişebilmiştir. Bu süreç sonucunda da Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) kurulabilmiştir. Dolayısıyla ekokırımın giderek daha fazla gündeme gelmesiyle ve alanda birtakım gelişmelerin yaşanmasıyla ekokırım beşinci suç olarak kabul edilebilir ve RF'ye karşı çalıştırılabilir.

Bu çalışmada çevreye savaş zamanında verilen tahribatın Ukrayna savaşı ile uluslararası gündemde yer alması değerlendirilecek ve Rusya'nın Batı dünyası tarafından suçlanmasıyla bu sürecin hızlanacağı üzerinde durulacaktır. Söylemler, alanda örnekler değerlendirilip Suriye, COP26 başlıkları incelenecektir.

Ukrayna Krizi ve Çevre Suçu

Uluslararası hukuku, özel olarak da savaş hukukunu çiğnemesi sebebiyle Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı gündemde oldukça yer etmektedir. Sivillerin hedef alınması, savaş hukukunun en önemli ilkelerinden olan ayırt etme ilkesinin neredeyse hiçe sayıldığını göstermektedir. Bunun yanında Ukrayna'nın sanayi ülkesi olması, nükleer kaynaklara sahip olması ve Rusya'nın bu alanlara saldırılar düzenlemesi çevre suçunun hatta ekokırımın işlendiği yönünde çeşitli kesimlerce örnek ve veri olarak kullanılmaktadır (Smith, 19 Mart 2022).

Ukrayna'daki savaşın çevreye etkisi oldukça geniştir (UNEP, 04 Temmuz 2022). Askerî materyallerden ve alanlardan yayılan kirlilik; nükleer tesislerden ve radyasyondan kaynaklanabilecek tehdit, suyun kirlenmesi, silahların kullanılması; sanayinin, habitatın ve iklimin zarar görmesi bu bağlamda zarar gören ve görecek alanlar arasında gösterilebilir. Çevrenin bileşenleri olarak ormanlar, su kaynakları, nehirler, Karadeniz'deki biyolojik çeşitlilik, kültürel ve tarihi değerler sıralanabilir. Ukrayna krizinin çevreye etkisi değerlendirildiğinde çevre bileşenlerinin zarar gördüğü anlaşılmaktadır.

Çatışmalardan etkilenen alan oldukça geniştir; kent, kır ve tarım alanlarına zarar verilmektedir. Bu tip zararların etkilerinin uzun yıllar sonra görüleceği bilinmektedir. Karadeniz Biyosfer Rezervi'nde Rusya'nın saldırılarından dolayı yangın çıkmaktadır (Algan, 03 Haziran 2022). Söz konusu yangınlarda çok sayıda hayvan ve bitki örtüsünün yok olduğu tahmin edilmektedir. Sanayi tesisi ve enerji santralleri bombalanmaktadır. Söz konusu bombalama sonucu havaya zehirli gazlar yayılmaktadır. Dolayısıyla geniş alanda asit yağmuru ve kirlenme ihtimali bulunmaktadır. Ekolojik düzen zarar gördüğü ya da çöktüğü için ekosistemlerin de yok olma riski artmaktadır (Pamuk, 12 Nisan 2022). Havanın, suyun, toprağın kirlenmesinden dolayı çevreye büyük oranda zarar verildiği tahmin edilmektedir. Gerek bombardıman sonucu yaşanan kirlilikten ötürü gerek yangınlardan dolayı bazı hayvan ve bitki türlerinin yok olduğu üzerinde durulmaktadır. Örneğin Herson'da gerçekleşen bombardıman sonucunda Karadeniz Biyosfer Rezervi'nde çıkan yangında "başta kuş popülasyonu olmak üzere çok sayıda hayvan ve bitki türünün yok olduğu tahmin edilmektedir" (Pamuk, 12 Nisan 2022).

RF'nin saldırılarına ve çevreye zarar vermesine karşı Ukrayna çeşitli faaliyetlerde ve söylemlerde bulunmaktadır. 2014'te başlayan Kırım kriziyle beraber Kiev yönetimi, uluslararası alanda kendine destek alabilmek için çevrenin korunmasına dair BM nezdinde çeşitli adımlar atmıştır (Geddie ve Volcovici, 26 Şubat 2022). Ukrayna mevcut dönemde de çevreye verilen zarar kapsamında uluslararası destek almak ve Rusya'yı diplomatik baskı altına almak adına bu alanda söylemlerde ve çağrılarda bulunmaktadır.

Ukrayna Devlet Başkanı Vladimir Zelenskiy, Rusya'yı nükleer terör saldırıları düzenlemekle suçlamaktadır (Polityuk, 16 Ağustos 2022). Dolayısıyla kullanılan söylemlerle Kiev yönetiminin güvenikleştirme girişiminde bulunduğu görülmektedir. Nükleer terörizm "kişilerin ya da terörist örgütlerin siyasi ve/veya ekonomik amaçları gerçekleştirmek için nükleer veya kimyasal silahları insanları toplu şekilde öldürmek, ekolojik zarar vermek, psikolojik etkileşim yaratmak için kullanması veya kullanma tehdidi içeren eylemleri" (Demirci, 20120, s. 3) gerçekleştirerek olabildiğince zarar vermeyi amaçlamasıdır. Özellikle 1990'ların sonunda yani Soğuk Savaş sonrası dönemde nükleer terörizmden daha sık bahsedilmeye başlanmıştır. Sovyetler'in dağılmasıyla söz konusu silahlar üzerinde denetim ve kontrol oldukça azalmıştır. Ayrıca internetin daha yaygın olarak kullanılması ile birlikte bu silahların yapılması, kullanılması kolaylaşmıştır.

Bir de olası tehditlerden bahsetmek gerekmektedir. Ukrayna'nın sanayi devleti olması ve nükleer tesislere sahip olması konunun değerlendirilirken

saldırı ve felaket ihtimallerinin dahil edilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle Zaporijya ve Çernobil nükleer felaketleri bu ihtimallerin odaklandığı noktalardandır.

Ukrayna'daki çevresel zararın boyutu artabilir. Bu bağlamda Çernobil nükleer santralının yarattığı tehdidin gündemdeki yerini koruduğu hatırlanmalıdır çünkü Çernobil, RF'nin işgali altında bulunmaktadır. Ayrıca Çernobil nükleer felaketinin etkisini hâlâ hissettirmesi de tehdit boyutunu artırmaktadır. 1986 tarihli nükleer felaketin etkilerini İkinci Dünya Savaşı'na son veren Hiroşima'nın etkisiyle kıyaslamak konunun vehametini gösterecektir. Çernobil'den yayılan radyasyonun Hiroşima'dan yayılandan 150 ila 400 kat daha fazla olduğuna dair hesaplamalar yapılmaktadır (Algan, 03 Haziran 2022). Yine RF'nin işgali altında bulunan Zaporijya Nükleer Santrali'nin de büyük felakete gebe olmasından endişe edilmektedir. Hatta Çernobil'den fazla bir tehdit sunduğu dile getirilmektedir (Pamuk, 12 Nisan 2022).

Zaporijya Nükleer Santrali'nin bu bağlamda öneminden bahsetmek yerinde olacaktır. Bu bölgeye saldırılması durumunda çevreye ve insan hayatına oldukça büyük oranda zarar verilecektir. Savaşta kullanılan silahlardan havaya kloroflorokarbon, halon gibi gazlar yayılmaktadır (Algan, 03 Haziran 2022). Zehirli gazların havaya yayılmaları sonucu insanlar ve diğer tüm canlılar üzerinde ölümcül etkiler yaratabilir. Bunlar sadece yerel, bölgesel düzeyde değil küresel ölçekte de kirlenmeye neden olabilir dolayısıyla büyük çapta bir kirlenme riski mevcuttur. Ayrıca ozon tabakasının delinmesi ve iklim krizinin etkilerinin daha da artması söz konusudur. Buna ek olarak silahların kullanılmasının ve saldırıların etkisiyle nehirlerin, akarsuların ve yeraltı sularının kirlenmesi ile kirliliğin Karadeniz'e taşınma olasılığı vardır. Diğer bir ifadeyle zaten durumu pek de iyi olmayan Karadeniz'in daha da kötü etkilenmesi ihtimaller dahilindedir (Algan, 03 Haziran 2022). Çoğu kentte askerî tesislerin ve sanayi alanlarının birbirine yakın olması tehdidin daha da artmasına sebebiyet verebilir. Dolayısıyla yangının çıkması durumunda büyük bir alan zarar görebilir. Aynı tehdit nükleer santral ve radyoaktif depolama alanları için de geçerlidir.

Bunun dışında bombardımanın sele neden olmasının da çevresel felaket bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Demydiv'de bazı barajların yıkılmasının sellere, tarım alanlarının ve biyolojik türlerin yok olmasına sebebiyet verdiği kaydedilmektedir (Pamuk, 12 Nisan 2022). Dolayısıyla tarımı Ukrayna'daki silahlı çatışmalardan dolayı zarar gören ve söz konusu zararın uzun dönemde etkilerinin hissedileceği bir diğer kalem olarak eklemek gerekmektedir. Tarım alanları da kirlenmekte ve yok olmaktadır; tarımsal

ürünlerin ve çeşitliliğin kaybı Ukrayna'dan, RF'den tahıl ithal eden Türkiye gibi birçok ülkeyi etkileyecektir.

Suriye'deki savaş sonrası inşa gibi Ukrayna'da da savaş sonrası inşa BM Çevre Programı'nın daha etkin olmasına, ilgili söylemin gelişmesine yardımcı olabilir. Bu yönde küçük de olsa adımlar atılmaktadır. Çevre Programı hâlihazırda Gazze, Irak ve Güney Sudan gibi bölgelerde çatışma sonrası çevresel değerlendirme raporları hazırlamıştır (Amidst the Debris..., 2015, s.12). Ayrıca 2017 ve 2018'de BM Güvenlik Konseyi BM görev güçlerinden iklime dayalı güvenlik tehditlerini bildirmesini istemiştir (Eklöw ve Krampe, 2019, s.41). Dolayısıyla ilgili faaliyetler artabilir.

Yukarıda sayılan unsurların çevre, ekoloji bağlamında önem arz ettiği aşıkardır. Söz konusu önemi uluslararası hukuk alanına taşımaya çalışan girişimlerin olması konunun ne kadar farklı alanlarda ele alınabileceğini ve geniş olduğunu göstermektedir. Ukrayna'daki silahlı çatışmalardan kaynaklanan çevresel zararlar çeşitli uzmanlarca çevresel suç (Marsi, Al Jazeera, 16 Mayıs 2022) ve hatta "ekokırım" olarak değerlendirilebilmektedir (TRT World, 28 Nisan 2022). Diğer yandan çevreye karşı işlenen suçları, ekokırım olarak değerlendirmek özellikle ekokırım ayağında çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. RF'nin ve de Rus lideri Vladimir Putin'in Ukrayna'da çevre suçu ve ekokırım işlenmesiyle suçlanması Ukrayna krizini gündemde tutmaktadır ama bu suçlamaların uluslararası hukuku ne kadar çalıştıracağı belirsizdir çünkü özellikle ekokırımın uluslararası suç ve barışa karşı suç sayılmasında henüz süreç tamamlanmamıştır. Süreçte momentumu canlı tutacak unsur ise güvenikleştirmediir.

Çevre Suçu, Ekokırım ve Uluslararası Hukuk

Çevre suçu, ekokırımın uluslararası suç kapsamına alınması girişimleri çevrenin uluslararası hukuk bağlamında korunmasında kullanılmaktadır ve kullanılacaktır. Uluslararası hukukun alandaki gelişmelerle paralel ilerlediği ve alandaki gelişmelerden etkilendiği düşünülürse Ukrayna'da yaşanan çevresel felaketler neticesinde hukuk ve çevrenin korunması başlıkları arasında ilişki kurmak olağan bir durumdur. Yukarıda da bahsedildiği üzere Ukrayna'da etkisi uzun yıllar sonra ve uzun yıllar boyunca hissedilecek şekilde çevreye zarar verilmektedir. Rusya'nın Ukrayna'ya saldırıları esnasında savaş suçu işlediği ABD Başkanı Joe Biden (Gunerigok, Anadolu Agency, 06 Nisan 2022) örneğinde olduğu üzere bazı kesimlerce dile getirilirken aynı zamanda çevre suçunun da gerçekleştiği öne sürülmektedir. Dolayısıyla çevre

kırım/ekokırım yaşandığı tartışması ve ekokırımın uluslararası suç olarak kabul edilmesi talebi gündemdeki yerini korumakta ve ilgili momentumu canlı tutmaktadır (Nuttall, *The New Statesman*, 21 Mayıs 2022).

Çevre suçunun ve ekokırımın uluslararası gündemdeki yerlerini Ukrayna krizi ile birlikte artırması uluslararası hukukun bu iki kavrama yönelik özellikle de ekokırımına yönelik tutumunun incelenmesi gereğini doğurmaktadır. Çevre suçu; bir savaş ya da silahlı saldırı esnasında doğaya ve çevreye geniş, uzun dönemde de etkisini hissettirecek ve ciddi zarar verecek tipte saldırıların gerçekleşmesi olarak nitelendirilmiştir (Altıparmak, 2021, Önsöz). Çevrenin ve doğanın tahribatı konusunda UCM Statüsü çeşitli düzenlemeler içermektedir. Bu unsurlar “savaş suçu” başlığı altında yer almıştır (Altıparmak, 2021, Önsöz). Özel olarak Roma Statüsü’nün genel bağlamda ise uluslararası hukukun ekokırımı dair bir hükmü bulunmamaktadır. Mevcut girişimler ise ekokırımı savaş ya da silahlı çatışmalar esnasında çevreye ağır zarar verme suçuna dayandırmaktadır. Bunun yanında çevre hukukunu kodifiye eden ya da çevresel bozulmayı cezalandıran bir antlaşma yoktur (Greene, 2019, s. 1).

Ekokırımın uluslararası suç, barışa karşı suç olarak sayılması sürecinin başında yer alındığını söylemek uygun olacaktır. Çünkü henüz ekokırımı dair uluslararası hukukta genelgeçer kabul gören bir tanıma ulaşılmamıştır. Ekokırımına yönelik birden fazla tanım yapılmaktadır, bu yönde çeşitli girişimler söz konusudur. Farklı tanımların ve girişimlerin ortak noktası olarak şöyle bir değerlendirme yapılabilir: Buna göre ekokırım; kapsamlı, geniş ölçekte ve büyük zarara veyahut uzun döneme yayılan, uzun dönemde hissedilecek olan ağır zarara sebebiyet vermesinin ihtimal dahilinde olduğu bilinciyle yapılan, yasadışı veya keyfi olarak işlenen fiiller olarak tanımlanabilir (Ekoİq, 17 Eylül 2021).

Ekokırımın uluslararası suç olarak sayılması tanım üzerinde anlaşmaya varılmasının yanında daha başka adımların atılmasını da gerektirmektedir. Sürecin en önemli ve belki de en zorlu ayağı ekokırımın Roma Statüsü’nde yer alması olacaktır. Uzun ve zorlu bir süreci gerektirecekse de bu yönde girişimler halihazırda mevcuttur (Bangkok Post, 16 Aralık 2020). Bahse konu girişimleri devam ettirecek momentum ise Ukrayna krizi ile daha da canlanmıştır. Nihai amaç; Roma Statüsü’ne ekokırımın soykırım, saldırı, savaş suçu ve insanlığa karşı suçun yanında beşinci suç olarak eklenmesidir.

Ekokırım, uluslararası gelişmelere paralel olarak uluslararası hukuk alanında sıklıkla değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Ukrayna Krizi ile ekokırım arasında kurulan bağlantı ve bu bağlamda yaratılan momentum bir ilki teşkil etmemektedir. Örneğin Vanuatu gibi Pasifik Ada ülkelerinin ekokırımın bir

suç sayılmasına dair girişimleri önemlidir (RNZ, 05 Aralık 2019). UCM'nin 2019 yılında gerçekleşen Taraflar Devlet Kurulu'nda Pasifik Ada Devletleri tarafından ekokırım dile getirilmiştir. Bu ülkeler, buzulların erimesiyle deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle büyük tehdit altındadır.

Momentumun son dönemdeki bir diğer önemli adımı Stop Ecocide Foundation'ın "girişimiyle uluslararası uzmanlardan oluşan bir heyet tarafından ekokırım suçunun tanımı konusunda uzlaşıya varılarak bir metin" hazırlanmasıyla atılmıştır (Altıparmak, 2021, Önsöz). Söz konusu metin UCM'nin uluslararası suç kapsamında ekokırımı almasını, Roma Statüsü'nde "değişiklik için bir esas teşkil etmesini" (Altıparmak, 2021, Önsöz) hedeflemektedir.

Yukarıda sayılan örneklerin öncesinde ekokırımın uluslararası akademi, siyaset ve hukuk çevrelerinde yer almaya başlaması 1970'lere kadar götürülebilir (Chiarini, 2021, s. 1). İlk ekokırım örnekleri olarak Pasifik Okyanusu'nda yapılan nükleer silah denemeleri ve ABD'nin Vietnam'da ormanları kurutmak için kimyasal silah kullanması verilmektedir (Soysal, Yeşil Gazete, 04 Nisan 2022). Bu noktada Vietnam Savaşı'nın ayrıca üstünde durmak gerekmektedir. ABD, Vietnam'da kimyasal savaş unsurları kullanmış ve çevreye oldukça fazla zarar vermiştir. Dolayısıyla bu tip zararlar ABD'nin Vietnam'da ekokırım gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin tartışılmasına neden olmuştur (Greene, 2019, s. 8). Vietnam ile ilgili haberlerde, tartışmalarda ve bilimsel çalışmalarda ekokırım ifadesi giderek artan bir şekilde dile getirilmiştir. Örneğin Arthur Galston, ABD'nin Vietnam'da "Agent Orange" yani bitkilerde yaprak dökücü etkiye sahip olan pestisit kullanmasının soykırım suçu gibi cezalandırılması gerektiğini ifade etmiştir. 1970'te Galston, ekokırımın yasaklanması için yeni bir uluslararası antlaşmanın hazırlanması gerektiğini kaydetmiştir (Greene, 2019, s. 8). Portakal gazının ABD tarafından Vietnam Savaşı'nda kullanılmasına karşı çıkarak bir takım faaliyetlerde bulunmuş ve sonunda da dönemin ABD başkanı Richard Nixon Agent Orange'ı kullanmayı yasaklamıştır. (Hynes, 2016, s. 117). Dönemin İsveç Başbakanı Olof Palme, 1972'de Stockholm'da düzenlenen BM Çevre Konferansı'nda ABD'nin Vietnam Savaşı esnasında kullandığı belirli yöntem ve silahlar nedeniyle ekokırımı gerçekleştirdiğini iddia ederek bunun bir uluslararası suç olduğunu kaydetmiştir (Altıparmak, 2021, s. 13). Diğer bir ifadeyle Palme, ekokırım ifadesini kullanmıştır (Chiarini, 2022, s. 2).

1972 Stockholm Konferansı esnasında resmî olmayan Çalışma Grubu Ekokırım Sözleşmesi'ne imza atmıştır. 1973'te ise söz konusu sözleşme BM'ye sunulmuştur. Yine aynı sene Richard A. Falk, Ekokırım Suçu Uluslararası Sözleşmesi'ni hazırlayarak BM'nin önüne öneri olarak getirmiştir. İlgili

metnin ikinci maddesinde kitle imha silahlarının kullanılması, bombaların ve savaş malzemelerinin yoğun kullanımı sonucunda toprağın kalitesinin bozulması gibi unsurlar ekokırım olarak değerlendirilmiştir (Falk, 1973, s. 93).

2010 yılı önemlidir, BM Hukuk Komisyonu'na Polly Higgins ekokırımın suç sayılmasını öngören bir öneri ile gelmiştir. Söz konusu öneri ekokırımı barışa karşı beşinci suç olarak değerlendirerek Roma Statüsü'nün değiştirilmesini hedeflemektedir (Greene, 2019, s. 2). Bu öneride ekokırım suçu gerçek kişilere yönelik geliştirilmiştir; devletleri ya da şirketleri kapsamamaktadır (Greene, 2019, s. 3).

Ekokırımın Roma Statüsü ile ilişkisi de son döneme ait bir gelişme değildir; önceki sürece değinilmesi gerekmektedir. Her ne kadar Roma Statüsü'nde yer almasa da Statü'nün taslaklarında ekokırım, barışa karşı suç olarak yer almıştır (Bilotta, 2019, s. 1). Diğer bir ifadeyle ekokırımın uluslararası suç olarak sayılma girişiminde bulunulmuştur. 1984-86 arası dönemde BM Uluslararası Hukuk Komisyonu, ileride kurulması hedeflenen uluslararası ceza mahkemesinin taslak statüsüne çevresel zararın alınıp alınmamasını görüşmüştür (Greene, 2019, s. 15). 1991'de ise Uluslararası Hukuk Komisyonu, aralarında çevre suçunun olduğu 12 suçu barındıran İnsalığın Barış ve Güvenliğine Karşı Suçlar Taslak Statüsü'nü hazırlamıştır (Greene, 2019, s. 15). Fakat 1996'ya gelindiğinde çevresel suçu ele alan 26. Madde taslak metinden çıkarılmıştır. Roma Statüsü'nün çevreye dair değerlendirmelerinin ve düzenlemelerinin zayıflatılması ya da söz konusu unsurların metinden çıkarılmasında bazı devletlerin barış zamanında nükleer denemelerinden sorumlu olma endişeleri oldukça etkili olmuştur (Greene, 2019, s. 18). Yapılan değişiklik neticesinde Roma Statüsü'nde çevresel zarar/yıkım yer almış fakat ayrı bir suç olarak değil; savaş suçu olarak değerlendirilmiştir (Greene, 2019, s. 18). Buna göre geniş, uzun dönemde etkisini hissettirecek olan ve ciddi oranda bir zararın çevreye verilmesinden bahsedilmektedir fakat bu zararın değerlendirilmesi sadece savaş zamanında geçerli olacaktır.

Ekokırımın Roma Statüsü'ne dahil edilmesinin önceden düşünülmesi ekokırımın beşinci uluslararası suç olarak sayılmasında sürecin kolay olduğu anlamına gelmemektedir. Söz konusu gelişme için ise UCM'ye taraf devletlerden birinin Statü'ye yönelik değişiklik talebinde bulunması gerekmektedir. Değişiklik önerisi BM Genel Sekreteri'ne değişiklik talebinde bulunan devlet tarafından verilecek ve Roma Statüsü'nün 121. Maddesi'ne göre Genel Sekreter de öneriyi tüm taraf devletlere gönderecektir (International Criminal Court, 2011, s. 55). Değişikliğin görüşülmesi kararı verilirse Taraf Devletler

Meclisi toplanarak oylamaya gidilecektir. 3'te 2 çoğunluğun onayının sağlanması durumunda değişiklik kabul edilecektir (Jones, 2022, s. 15).

Güvenlikleştirme, Çevre ve Ekokırım

Çevre suçunun, ekokırımın hukuki alanda giderek daha fazla değerlendirilmesi uzun bir dönemin sonucudur. Bu uzun dönemi canlı tutmak yani momentumu sürdürmek gerekmektedir. Çünkü amaç ekokırımın uluslararası suç sayılmasıdır (Pereira, 2020, s. 3). Ekokırımın beşinci uluslararası suç sayılmasına dair momentumun sürdürülmesinde ise güvenlikleştirmenin ya da güvenlikleştirme girişiminin yapılması dolayısıyla da konunun çevresel güvenlik bağlamında ele alınması gerekmektedir.

Güvenlikleştirme teorisi, "belirli bir kamusal sorunun nasıl ve niçin güvenlik sorununa dönüşmesi" (Miş, 2011, s. 348) üzerinde belli bir çerçevede çıkarımlarda ve açıklamalarda bulunmaktadır. Güvenlikleştirme ile güvenlik başlığının veyahut askerî başlığın yanında söz konusu alanların dışındaki konular da birer güvenlik sorunu haline gelerek güvenlik alanına taşınmakta; güvenlikleştirme sürecinin bir parçası haline getirilmektedir. Diğer bir ifadeyle güvenlikleştirmenin farklı aşamalardan oluşan bir süreç olduğunun altı çizilmelidir. Siyasal alanın dışından herhangi bir kamusal konu ya da sorun siyasal alana taşınmakta ve oradan da güvenlik alanına geçmektedir. Konu veya sorun güvenlik aşamasına geçtiğinde olağanüstü önceliğe sahip olmaktadır. Güvenlikleştirmenin temelinde söz edimi ve bu unsurların siyasete dönüşmesi yer almaktadır (Gürseler, 2021, s.290). Bahse konu dönüşme sürecinde güvenlikleştirici aktör, referans objesi ve alımlayıcı kitlenin öne çıktığını söylemek mümkündür. Örneğin söz edimi güvenlikleştirici aktör tarafından gerçekleştirilmektedir (Gürseler, 2021, s. 290). Söylem ediminin güvenlikleştirmeye çalıştığı olgu ise referans objesidir (Gürseler, 2021, s. 290). Her güvenlikleştirme süreci başarıyla sonuçlanmayabilir; diğer bir ifadeyle süreç güvenlikleştirme aşamasına varamayabilir. Bu noktada güvenlikleştirmenin hitap ettiği alımlayıcı kitlenin rolünün ve öneminin vurgulanması gerekmektedir çünkü ancak adı geçen kitle tarafından kabul edilirse güvenlikleştirme başarılı olacak yani gerçekleşecektir (Gürseler, 2021, s.290). Alımlayıcı kitle söylemi kabul etmediyse ise süreç, güvenlikleştirme adımı seviyesinde kalacaktır (Miş, 2011, s. 355). Güvenlikleştirme teorisine dair beş sektör bulunmaktadır. Bunlar askeri güvenlik, ekonomik güvenlik, toplumsal güvenlik, çevresel güvenlik ve siyasi güvenliktir. Her bir sektördeki bu güvensizlikler tehdit kaynağı teşkil ederken aynı zamanda da "askeri sektöre taşınarak bir güvensizlik kaynağı oluşturmaktadır" (Miş, 2011, s. 347).

Yukarıda tanımı verilen “Güvenlikleştirme” adlı olgu, çevre sorunlarını siyasi alandan güvenlik alanına taşıyarak olağanüstü durum yaratmaktadır. Örneğin iklim krizi güvenlikleştirme bağlamında ele alınmakta ve uluslararası işbirliği hızlandırılmaya çalışılmaktadır. Uluslararası iklim politikalarının başlangıcından bugüne kadarki süreç değerlendirildiğinde özellikle iklim değişikliğine adaptasyon ve iklim değişikliği ile mücadele başlıklarında iklim krizinin güvenlikleştirilmesi sebebiyle ilgili politikalarda ilerleme yaşandığını söylemek mümkündür. İklim değişikliği güvenlikleştirilmektedir. İklim krizinin güvenlikleştirilmesinden kasıt; çevrede meydana gelen değişimlerin ve çevrenin bozulmasının doğaya ve insan hayatını olumsuz şekilde etkilemesinin “herhangi bir sorundan ziyade bir güvenlik sorunu olarak gösterilmesi ve algılanmasıdır” (Gürseler, 2021, s. 290). Bu bağlamda Uluslararası İlişkiler disiplininin ve uluslararası siyaset gündemin en önemli maddelerinden olan çatışmalara çevresel güvenlik başlığında diğer bir ifadeyle güvenliğe çevre sektörü kapsamında bakıldığında çatışmaların patlak vermesini tetikleyen unsurlardan birinin iklim değişikliği olduğu görülmektedir (Baysal ve Karakaş, 2017, s. 27). Benzer bir yorum iklim değişikliğinin dolaylı güvenlik tehdidi diğer bir ifadeyle ikinci dereceden tehdit oluşturması açısından yapılabilir (Gürseler, 2021, s. 291). Dolayısıyla iklim değişikliğinin olumsuz etkileri arasında sayılabilecek kuraklık, çölleşme, toprağın verimini kaybetmesi, su kaynaklarının azalması, ormansızlaşma çatışmayı tetikleyen tehditler arasında gösterilebilir (Gürseler, 2021, s. 291).

Çevresel terörizm de bu güvenlikleştirme alanında kullanılabilir ve öne çıkan bir diğer başlıktır. Doğaya zarar vererek terör eylemi gerçekleştirilmekte ve bu durum genel olarak “çevresel terörizm” başlığı altında ele alınmaktadır. Orman sabotajları en çok kullanılan saldırı çeşididir. Can kayıplarının yaşanması, hava kirliliği, ekosistemlerin yok olması söz konusu terör saldırılarının sonuçlarından bazılarıdır.

Ekokırımın Güvenlikleştirilmesi Girişimi

Çevresel sorunların ve değişimlerin, çevre suçlarının güvenlikleştirilerek uluslararası alanda yer alması, çözümde nispeten ilerleme sağlanması benzer sürecin ekokırım için de geçerli olabileceğini düşündürmektedir. Örneğin en fazla iklim değişikliğinin güvenlikleştirilmesine rastlanılmaktadır. İklim değişikliğinin güvenliğe olan etkisi ve savaşın çevreye etkisi bağlamında Suriye’deki savaş gündem yaratmıştır. Benzer bir gündemi ise ekokırım konusunda Ukrayna krizi yaratmıştır.

Ekokırımın güvenlikleştirilmesini, aslında ekokırım kavramının ortaya çıkışından başlatmak mümkündür. Tanımın kendisi bir güvenlikleştirmedir; uluslararası suç olan soykırımdan ve ekolojiden türetilmiştir. Dolayısıyla kavramın kendisi güvenliğe dair olup çevresel unsurlara odaklanmaktadır. Çevresel bozulmalar güvenlik kapsamında ele alınıp güvenliğe, istikrara tehdit olarak değerlendirilmiştir ve hukuk alanına taşınmıştır.

2010'da Higgins'in BM Hukuk Komisyonu'na verdiği öneri hatırlanmalıdır. Aslında söz konusu öneri, daha büyük bir "kampanyanın" (Greene, 2019, s. 5), momentumun parçasını teşkil etmektedir. End Ecocide on Earth gibi bazı kuruluşlar, ekokırımın uluslararası suç olarak tanınması konusunda kampanya başlatmıştır. 2016'da bir sivil toplum kuruluşu Lahey'de mizansen olarak bir uluslararası mahkeme kurarak bir şirketi ekokırımdan dolayı sorumlu tutmuştur (Greene, 2019, s. 5). BM'nin ekokırım önerisi uluslararası medyada ve hukuki tartışmalarda kendisine yer bulmuştur (Greene, 2019, s. 5). Fakat bu tip bir aktivizmin Avrupa ve Birleşik Krallık merkezli olduğunu yani gelişmiş devletlerde yapıldığını hatırlatmak gerekmektedir. 2014'de End Ecocide on Earth AB'nin ekokırımı karşı hukuki düzenlemesini desteklemek adına 170.000 imza toplamıştır. 2017'de Yeşiller Partisi ekokırımın uluslararası tanınmasına yönelik taslak karar üzerinde çalışmıştır (Greene, 2019, s. 5). 2017'de Küresel Yeşiller Kongresi, Venezuela'daki zararlı madencilik çalışmalarını ekokırım olarak değerlendiren bir kararı kabul etmiştir (Greene, 2019, s. 5). 2018'de Cambridge Sözlüğü ekokırımı tanımlayarak sözlüğe eklemiştir. Buna göre ekokırım bir alanın doğal çevresinin yok edilmesi ya da söz konusu çevreye oldukça büyük zarar verilmesi olarak tanımlanmıştır (Greene, 2019, s.6). Yine aynı yıl Cambridge Sözlüğü ekokırımı yılın sözcüğü adayları arasında göstermiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi son dönemlerde ekokırımın güvenlikleştirilmesinde en önemli girişim ya da gelişme Ukrayna krizidir. Zaten nükleer terörizm ile çevre ve güvenlik arasında bağlantı kurulmuştur. Ekokırımla güvenlikleştirme hukuk alanına taşınmıştır. Ukrayna krizinin güvenlikleştirilmesi bağlamında ekokırım söylemleri kullanılabilir. Çeşitli akademisyenler, gazeteciler ve tabii ki Ukrayna tarafından dile getirilmektedir.

Ekokırımın Güvenlikleştirilmesinde Emsal: İklim Değişikliğinin Güvenlikleştirilmesi

Ekokırımın güvenlikleştirilmesinde tartışmalı olsa da emsal teşkil edecek alan bulunmaktadır: İklim değişikliğinin güvenlikleştirilmesi. İklim krizinin

güvenlikleştirilmesi özellikle Paris Anlaşması'na dikkatlerin çekilmesi amacıyla yapılmıştır. Obama'nın Suriye krizinin tetikleyici unsurlarından birinin iklim değişikliğinin etkileri olduğunu söylemesi bu bağlamda okunabilir. Gerek anlaşmanın imzalanmasında gerek uygulanmasında halen güvenlikleştirilme devam etmektedir. Suriye krizi, Trump ve Biden ikilisinin Paris Anlaşması'na yönelik farklı tutumları ve Paris Anlaşması'nın uygulanmasına yönelik özellikle gelişmekte olan ülkelere ve gelişmemiş ülkelere yönelik çağrı güvenlikleştirilmeyi bir şekilde gerekli kılmıştır. Bunun örneği COP26 Zirvesi'nde yaşanmıştır.

Suriye Savaşı ve İklim Değişikliğinin Güvenlikleştirilmesi

Suriye; savaşın, çatışmanın çevre üzerindeki yıkıcı etkisini göstermesi açısından önemli bir örnektir ve olmaya devam edecektir. Çatışmaların verdiği yıkım, iç savaşın "çevre felaketi" (Karasu, 2017, s. 86) olarak yorumlanmasına neden olmaktadır. Bunun yanında Suriye'deki çatışmaların tetikleyici unsurlarından birisinin iklim değişikliği olması konunun güvenlikleştirilmesine neden olmuştur.

Suriye'de 2011'de başlayan çatışmaların kapsamlı ve tarihe dayanan sebepleri bulunmaktadır. Genel olarak siyasi, ideolojik, dini ve toplumsal gerginliklerin ya da anlaşmazlıkların yanında ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde ekonomik olumsuzluklar çatışmanın patlak vermesinde etkili olmuştur. Ayrıca ülkenin siyasi ve demografik yapısı, nüfusun artması ve ekonominin tarıma dayanması (Karasu, 2017, s. 81) çatışmanın altında yatan diğer nedenlerdendir. Bu sayılan unsurlara son halka ya da tetikleyici unsur olarak çevresel bozulmalar eklenebilir (Gleick, 2014, s. 338). Suriye'deki çevresel değişimler özellikle de iklim krizi dolaylı olarak çatışmanın çıkmasına katkı sağlamıştır (Voski, 2016, s. 133). Diğer bir ifadeyle krizin çıkmasındaki tetikleyici çevresel bozulmalar özellikle su kıtlığının yaşanmasıyla, havza yönetimindeki değişikliklerle, iklim değişikliğinin etkileri ve bölgesel hidrolojideki değişiklikler ile bağlantılıdır (Gleick, 2014, s. 338). Bu tabloya zaten kıt olan ve hâlihazırda tüketim baskısı altında olan suyun sürdürülebilir olmayan şekilde kullanılması da eklenmelidir. Örneğin çatışma öncesi kuraklık döneminde Şam, suya oldukça ihtiyaç duyan pamuk gibi ürünlere dayanan bir tarım politikası izlemiş ve kırsal bölgelerde tarımsal faaliyetleri artırmıştır (Voski, 2016, s. 130). Su kullanımında ve çölleşme oranında artış yaşanmıştır (Voski, 2016, s. 130). Ayrıca ülkenin kuzeyinde baraj yapımına ve sulama projelerine odaklanılarak küçük ölçekli çiftçilerin sorunları göz ardı edilmiştir

(Our Changing..., 2017, s. 32). Dolayısıyla ihtiyaçları karşılanan ile karşılanmayan farklı kesimler arasında gerginliğin arttığı söylenebilir. Çatışma stresinin artması çevresel anlamda devam etmiştir çünkü su kaynağı adil olmayan bir şekilde paylaşılmıştır (Karasu, 2017, s. 81).

Kuraklığın kaynak üzerindeki baskıyı artırarak istihdam açığının çıkması gibi unsurlarla bağlantısını gösteren kente göç Suriye'de de yaşanmıştır ve göç eden nüfusun yaklaşık 1,5 milyon olduğu belirtilmektedir (Karasu, 2017, s. 81). Irak'tan gelen göçmenler (Our Changing..., 2017, s. 32) ile birlikte kırsaldan kente göçün artması istihdam ve kaynak talebinde artışa neden olmuştur. Hâlihazırda ekonomik sıkıntılar yaşayan kentlerde su gibi kaynaklar üzerinde baskı artmıştır. Kentlerde zaten suya ulaşmanın sorunlu olduğu hatırlanmalıdır (Femai ve Werrekk, 2012, s. 2).

Suriye savaşının çıkması ve çevre sorunları arasında bağlantı kuran, alandaki gelişmeleri bu yönde yorumlayan ifadeler uluslararası siyasette rastlamak mümkündür. Örneğin çevre sorunları uluslararası güvenlik alanına taşınarak güvenikleştirilmiştir. Bu bağlamda uluslararası siyasette önemli yeri olan Barack Obama gibi isimlerin söylemlerine başvurulabilir. Obama, 2015 yılında henüz ABD başkanı iken yaptığı bir açıklamasında Suriye'deki iç savaşın çıkmasında iklim değişikliğinin rolü olduğunu kaydetmiştir (von Hain, DW, 16 Şubat 2018). Benzer yaklaşıma Amerikan istihbarat raporlarında da rastlanmaktadır. 2012 tarihli bir raporda çevresel bozulmaların yaratacağı sonuçların ulusal ve bölgesel çapta güvenliği tehdit edebileceğine ve istikrarsızlık yaratabileceğine dikkat çekilmiştir (von Hain, DW, 16 Şubat 2018). 2012 ve 2022 arasındaki on yıllık dönemde temiz suya ulaşmanın zorlaşmasının, sel felaketlerinin istikrarsızlığı tetikleyebileceği ve bu yüzden de bölgesel gerginliklere ve çatışmalara sebebiyet verebileceği belirtilmiştir (von Hain, DW, 16 Şubat 2018). 2016 tarihli BM İnsani İşler Yardım Koordinasyon Ofisi'nin (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs) araştırmasında ise çevresel değişimlerin güvensiz bir ortamın oluşmasında etkisi olduğuna dikkat çekilmiştir; su kaynağı üzerindeki baskı ve kuraklık arasındaki ilişkiye değinilmiştir. 2000'li yılların başındaki aşırı kuraklık Fırat Nehri'nin su miktarında yüzde 40 oranında azalmaya sebebiyet vermiştir (von Hain, DW, 16 Şubat 2018).

Suriye'de çatışmalar ve çatışmaların doğal hayata zararı devam etmektedir. Çatışmaların çevre üzerindeki etkisi oldukça geniştir. 2016 yılı verilerine göre ekili alanların yüzde 34'ü ve ormanlık alanlarının yüzde 30'u (Karasu, 2017, s. 81) savaş sebebiyle zarar görmüştür. Savaş şehirlerde moloz yığınının

oluşmasına neden olurken petrol sanayisine, altyapıya ve sanayi bölgelerine büyük zarar vermiştir (PAX, 04 Kasım 2015).

Suriye'nin hâlihazırda uluslararası siyaset gündeminde yer alması ve ülkede çevresel yıkımın büyük çaplı olması çatışmaların bitmesinden sonra çevre sorunları açısından Suriye'nin gündemde kalacağını düşündürmektedir. Suriye'deki çatışmaların çevreye yönelik doğrudan ve dolaylı sonuçları olacaktır: çevresel bozulmalar, katı atığın birikmesi, sıvı atık ve enerji ihtiyaçları mevcut dönemde görülmekte olup ileride de etkili olacaktır (Environmental Consequences..., 2016, s. 3). Suriye savaşın etkileriyle mücadelede ve aynı zamanda doğal kaynakların işletilmesinde zorluklarla karşılaşacaktır. Toprak ve su gibi kaynakların kullanımı çatışma sonrası düzenin yapılandırılmasında önemlidir.

Suriye'deki çatışmaların çevreye verdiği zarar çatışma sonrası dönemde de çevresel güvenliğin; diğer bir ifadeyle çevresel değişimlerin hem ulusal hem de bölgesel güvenliğin yeniden sağlanmasında gündemde olacağını göstermektedir. Suriye'nin ilgili politikaların ve çalışmaların yürütülmesinde emsal olabileceği düşünülmektedir. Yugoslavya'dan sonra Suriye de "kentkırım" (urbicide) örneği olabilir. UNESCO, Yugoslavya'daki savaşın insan hayatına ve insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen yapılara verdiği zararı bu kelimeyle ifade etmiştir (Keleş, 2015, s. 44). Savaşlarda, silahlı çatışmalarda çevreye verilen zararın azaltılmasına yönelik çalışmalar artabilir. Çünkü savaşın sonlanması Suriye'de çevre sorunlarının bitmesi anlamına gelmeyecektir. Aksine kaynak kullanımı başta olmak üzere hem doğrudan hem de dolaylı sorunları tetikleyecektir. Suriye ve diğer örnekler silahlı çatışmaların çevreye olan zararının henüz istenilen oranda ilgi çekmediğini göstermektedir.

Amerikan Başkanlığı ve Paris Anlaşması

Suriye savaşında iklim değişikliğinin ve çevresel bozulmaların güvenlikleştirilmesinden sonra Joe Biden'ın Amerikan başkanlık koltuğuna oturması iklim değişikliğine ve Paris Anlaşması'na dikkatlerin çekilmesine yönelik momentumu canlı tutmuştur. Joe Biden'ın Amerikan başkanı koltuğuna oturması gerek uluslararası iklim politikalarında gerekse uluslararası çevre politikalarında çözüm sürecini, uluslararası işbirliğini artıran bir gelişme olmuştur. Bunun en önemli sebebi Biden'ın ülkesini yeniden Paris Anlaşması'na dahil etmesidir.

Selefi Donald Trump'tan sonra Biden'ın böyle bir adım atarak uluslararası iklim politikalarında ABD'nin yeniden yer alması uluslararası işbirliğinde

hızlanma anlamına gelmiştir. Çünkü, eski başkan Trump ülkesini Paris Anlaşması'ndan çekmiştir. ABD'ye yapılan en büyük haksızlık olduğunu öne sürmüştür. İklim değişikliğine, küresel ısınmaya inanmayan bir isim olan Trump, söz konusu anlaşmaya oldukça tepkiyle yaklaşmış ve bu anlaşmayı ABD'nin çıkarlarına oldukça aykırı bir uluslararası düzenleme olarak nitelendirmiştir.

Trump'a göre iklim değişikliği Çin'in ortaya attığı bir düzmedir; Pekin, bu kapsamda uluslararası ticaret rekabetinde ABD'yi geçmeye çalışmaktadır. Trump, iklim değişikliği ile mücadelede ABD'nin ekonomisinin küçüleceğini ve dolayısıyla Çin'in ABD'nin önüne geçeceğini iddia etmekte idi. Trump, ABD'de kömür sanayinin ekonomiye katkı yapmasının altını çizerken iklim değişikliği ile mücadele kapsamında kömür endüstrisinin küçülmesinin hem istihdam açığı yaratacağını hem de Amerikan ekonomisinin küçüleceğini öne sürmüştü. Çin'in uluslararası iklim politikalarında önemli adım atmadığını, ABD'nin anlaşma ile bağlı kalarak ekonomik anlamda geri kalacağını savunmakta idi. (Shear, The New York Times, 01 Haziran 2017). Trump'ın ilk başkanlık kampanyasında Paris Anlaşması'ndan çekilmesinin önemli bir yer tuttuğunu hatırlatmak gerekmektedir. Ülkesini geri çekmesinin bir diğer nedeni de selefi Barack Obama'nın iklim değişikliğine yönelik politikalarından geri adım atılmasını sağlamaktır. Obama hem ABD içinde hem uluslararası alanda attığı adımlarla iklim krizi ile mücadelede ilerleme sağlanmasına sebebiyet vermiştir. İklim Eylem Planı, Metan Emisyonlarını Azaltmaya Yönelik İklim Eylem Planı Stratejisi, Elektrik Sektöründe Karbon Kirliliği Standartlarına Yönelik Başkanlık Genelgesi, ABD'yi İklim Değişikliğinin Etkilerine Hazırlama Kararnamesi, Federal Arazilerde Kömür Alanları Tahsisine İlişkin Moratoryum bu bağlamda örnek olarak verilebilir (Kansu, Turanlı, Turanlı; 2021, s. 209). Obama yönetiminin iklim değişikliğine dair en önemli politikası 2016'da yayımlanan "bir kararla federal hükümete ait araziler üzerinde yeni kömür sahalarının tahsisine ilişkin moratoryum ilan etmesi olmuştur" (Kansu, Turanlı, Turanlı; 2021, s. 209). Eski kömür termik santrallerinin kapanması, yeni termik santrallerin ise nispeten daha az sayıda yapılması ABD'deki kömür kullanımının azalmasına neden olmuştur (Kansu, Turanlı, Turanlı; 2021, s. 209).

Avrupa ve Glasgow'daki COP26 Zirvesi

İklim değişikliğinin ve çevresel değişimlerin güvenleştirilmesinde Avrupa'ya değinmek çeşitli açılardan önemlidir: İlk Paris İklim Anlaş-

ması'ndan dönemin ABD Başkanı Donald Trump ülkesini çekmiştir böylelikle iklim değişikliği politikalarında liderlik Avrupa'ya geçmiştir. İkinci olarak ise Rusya'nın Ukrayna işgalinden en fazla etkilenen kesimlerden birisi Avrupa olmuştur. Bunun en önemli nedeni Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin enerjide Rusya'ya bağımlı olmalarıdır. Berlin, enerjide çeşitlendirmeye giderek hem yeşil teknoloji hem de fosil yakıtları kullanarak Moskova'ya olan bağımlılığını azaltmaya çalışmaktadır. Ayrıca çevre sorunlarının güvenlikleştirilmesinin daha çok Avrupa başta olmak üzere gelişmiş ülkelerce yapılması önemlidir.

Kasım 2021'de gerçekleşen ve Birleşik Krallık'ın Glasgow kentinde düzenlenen COP26 iklim kriziyle mücadelede yakalanan momentumu göstermektedir. İklim değişikliği ile mücadelede çeşitli ilerlemeler sağlanmıştır: metan gazını azaltmaya ve ormansızlaştırmaya dair devletler anlaşmaya varmıştır. Güvenlikleştirilme sürecinin bir başarısı olarak yorumlanabilir.

Dolayısıyla COP26'da ve burada kabul edilen Glasgow İklim Pakti'nda güvenlikleştirmenin yapıldığı, iklim değişikliğine dair politikaların belirlenmesinde ve uygulanmasında ilerleme sağlandığı söylenebilir (Gürseler, 2021, s. 289). Söz konusu ilerleme Glasgow öncesine Paris Anlaşması'na ve metnin kabul edildiği 2015'te Paris'te düzenlenen COP21'e götürülebilir (Gürseler, 2021, s. 289). Diğer bir ifadeyle bahse konu iki zirve "iklim değişikliğinin güvenlikleştirildiğini ve bu sürecin sonunda politik adımların atılmaya çalışıldığını göstermiştir" (Gürseler, 2021, s. 289).

Yukarıda bahsedilen sürece ve ilgili politikalara yönelik olarak COP21'in üzerinde durmak gerekmektedir. Zirve öncesinden Paris Anlaşması'nın kabul edilmesine kadar çeşitli aktörlerce iklim değişikliği güvenlikleştirilmiştir. Bu noktada BM'nin ve ABD'nin altını çizmek gerekmektedir (Gürseler, 2021, s. 291). BM eski Genel Sekreteri Ban Ki-Mun, Darfur sorununun siyasi ve sosyal nedenleri olduğunu belirtirken sorunun temelinde iklim değişikliği ile tetiklenen ekolojik krizin yattığını kaydetmiştir. 2015 yılında dönemin ABD Başkanı Barack Obama, iklim değişikliğinin Suriye'deki iç savaşta rolü olduğunu vurgulamıştır.

COP26'ya gelindiğinde ise özellikle BM yetkililerin ve gelişmiş ülkelerin iklim değişikliğini ve krizini güvenlikleştirdiği görülmektedir (Gürseler, 2021, s. 291). Bu bağlamda zirveye ev sahipliği yapan dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Boris Johnson'ın açıklamasına yer verilebilir. Johnson, zirvede iklim değişikliği ile mücadelede ve iklim değişikliğine adaptasyonda gerekli adımların atılmadığı taktirde "oldukça zorlu jeopolitik olayların" tetiklenebileceğini vurgulamıştır (Gürseler, 2021, s. 291). Johnson; gıda ve su için küresel

rekabetin, küresel göçün yaşanabileceğini örnek olarak vermiştir (Gürseler, 2021, s. 291). İklim değişikliği ile mücadele ve iklim değişikliğine adaptasyonda ilerleme sağlanamaması durumunda “insanlığın Roma İmparatorluğu’nun çöküşü gibi bir sonla karşılaşabileceğini” ifade etmiştir (Gürseler, 2021, s. 291). İklim krizine her fırsatta dikkat çeken BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, dünyanın iklim felaketine doğru sürüklendiğini öne sürmüştür (Gürseler, 2021, s. 291). Obama ise iklim değişikliğinin dünyanın bazı bölgelerini daha tehlikeli hale getirdiğini, “yeni göç dalgalarını tetiklediğini ve çatışmaların derinleştiğini” kaydetmiştir (Gürseler, 2021, s. 291).

Glasgow zirvesi kapsamında iklim krizinin güvenikleştirilmesinde dikkat çekilecek en önemli unsurlardan birisi gelişmiş, zengin ülkelerin güvenikleştirmeyi yapmasıdır (Gürseler, 2021, s. 291). Özellikle Avrupa’da yaşanan felaketler bu bağlamda iklim değişikliğinin güvenliğe yönelik tehditleri olarak sıralanmıştır. Örnek olarak aynı yıl Almanya’da gerçekleşen sellerden dolayı 200’e yakın kişinin hayatını kaybetmesi ve Kanada’da aşırı sıcaklardan dolayı can kaybının yaşanması verilmiştir (Gürseler, 2021, s. 291). Dolayısıyla iklim değişikliğine yönelik çözüm içeren politikaların benimsenmesi ve uygulanması için beklentinin geçmiş dönemlerle kıyasla çok yüksek olduğu mesajı verilmek amaçlanmıştır. Bu güvenikleştirilme tablosu seragazi salımında listenin üstünede yer alan ve gelişmiş ülkeler arasında bulunan Çin ve Hindistan tarafından ise kabul edilmemektedir. Diğer bir ifadeyle Pekin ve Yeni Delhi “iklim krizinin güvenikle bağdaştırılmasına karşıdır” (Gürseler, 2021, s. 291). Söz konusu tutumun altında “tarihsel sorumluluk”, “ortak fakat farklılaşmış sorumluluk”, “özel koşullar” gibi kriterlerle çerçevelenen iklim değişikliği politikalarının kabul edilmemesi yatmaktadır. Diğer bir ifadeyle güvenikleştirmenin başarılı olması durumunda Çin ve Hindistan yukarıda bahsedilen koşulları iklim değişikliği politikalarında kullanamayacaktır (Gürseler, 2019, s. 292). “Oysa bahse konu ifadeler gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin gelişmiş ülkelere finansman ve teknolojik destek almasında, iklime/çevreye duyarlı politikalar izlemek yerine kalkınmaya öncelik verilmesinde meşrulaştırma aracı olarak kullanılabilir” (Gürseler, 2021, s. 292). Bu bağlamda COP26’nın çıktılarında Hindistan’ın “kömürün aşamalı olarak kullanımına son verilmesi” yerine “kömürün aşamalı olarak kullanımının azalması” ifadesinde ısrarcı olması gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin iklim değişikliğine yaklaşımını gözler önüne seren bir örnek olarak değerlendirilebilir (Ellis-Petersen, The Guardian, 14 Kasım 2021).

COP26'da iklim krizinin güvenikleştirilmesine dair bir diğer önemli unsur bu eylemin gelişmiş, zengin ülkeler tarafından yapılmasıdır. İklim değişikliğinin güvenliğe olan tehdidini belirtirken doğrudan yaşanan felaketler örnek olarak verilmiştir. 2021'de Almanya'da gerçekleşen sellerden dolayı 200'e yakın kişinin hayatını kaybetmesi, Kanada'da aşırı sıcaklardan dolayı insanların hayatını kaybetmesi bu bağlamda sıralanmıştır. Bahse konu örnekler verilerek iklim kriziyle mücadelede ve iklim krizine adaptasyonda gerçek ilerleme için beklentilerin hiçbir zaman olmadığı kadar yüksek olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Diğer yandan seragazı emisyonu salımında üst sırada yer alan ve gelişmekte olan ülkeler arasında bulunan Çin ve Hindistan iklim krizinin güvenikleştirilmesine karşıdır. Güvenikleştirmenin yapılması ve başarılı olması "tarihsel sorumluluk", "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk", "özel koşullar" gibi kriterlerin gelişmekte olan ülkeler tarafından iklim krizi politikalarında kullanılmaması anlamına gelebilir. Oysa bahse konu ifadeler gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin gelişmiş ülkelere finansman ve teknolojik destek almasında, iklime/çevreye duyarlı politikalar izlemek yerine kalkınmaya öncelik verilmesinde meşrulaştırma aracı olarak kullanılabilir. Zaten Hindistan'ın COP26'da "kömürün aşamalı olarak kullanımına son verilmesi" yerine "kömürün aşamalı olarak kullanımının azaltılması" ifadesinde direktmesi söz konusu yaklaşımın en belirgin örneği şeklinde betimlenebilir (Ellis-Petersen, The Guardian, 14 Kasım 2021).

Uluslararası iklim politikalarını analiz etmek, iklim değişikliğinin güvenikleştirilmesini anlamak için Glasgow'da düzenlenen 2021 tarihli COP zirvesinde iklim değişikliğinin güvenikleştirilmesinin değerlendirilmesi yararlı olacaktır (Gürseler, 2021, s. 292). Bu doğrultuda ilk yapılacak değerlendirme ev sahibi ve oturum başkanı Birleşik Krallık'ın yükselttiği beklentileri COP26'nın karşılamamış olmasıdır. Gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin başlıca talebi olan gelişmiş ülkelerin maddi yardımda bulunması başlığında hedeflenen rakamlara ulaşılamamıştır (Gürseler, 2021, s. 292). Fakat bu durum Glasgow'da herhangi bir ilerlemenin kaydedilmediği anlamına gelmemektedir. Hatta birtakım ilkelere imza atılmıştır. İlk defa bir uluslararası metinde kömürün ve fosilin azaltılması yer almıştır (Gürseler, 2021, s. 292). Ayrıca geçmiş süreçlerle kıyaslandığında ilerleme sayılabilecek söylem ve ifadeler metan oranının düşürülmesinde ve ormansızlaşma ile mücadelede başlıklarında kullanılmıştır.

İnsanlığın iklim kriziyle mücadelesindeki "oyun planı" olarak ifade edilen Paris Anlaşması'na imza atılan 2015 yılından bu yana kaydedilen gelişmelerin ele alındığı ilk uluslararası zirve Glasgow'da 2021'de düzenlenen

COP26 olmuştur. Yakın geçmiş incelenerek hangi alanlarda başarı sağlandığı ve hangi konularda başarısız olunduğu değerlendirilmiştir.

Sonuç

Çevresel bozulmaların ve değişimlerin güvenlikleştirilmesinde mevcut dönemde uluslararası hukuk öne çıkmaktadır. Çünkü savaş, silahlı çatışmalar esnasında çevrenin korunması temelinde diğer bir ifadeyle uluslararası hukuk çalıştırılarak çevrenin korunmasında birtakım kazanımlar elde edilmeye çalışılmaktadır. Alandaki gelişme olarak RF'nin Ukrayna saldırısı alınarak uluslararası hukukta kendine yer edinmeye çalışan ekokırım ile bağlantı kurulması hedeflenmektedir. Ekokırımı, tartışmalı bir kavrama başvurarak RF'nin Ukrayna'ya yönelik saldırılarının çevreye oldukça büyük zarar verdiği tezi ileri sürülerek Moskova yönetimi, saldırılardan sorumlu tutulmaya çalışılmaktadır. Fakat hedeflenen amacın gerçekleştirilmesi uzun bir süreyi gerekli kılmaktadır. İlk önce ekokırım tanımlanacak, uluslararası kesim tarafından kabul edilecektir. Sürecin bir diğer adımı ekokırımın uluslararası suç olarak kabul edilmesi için UCM mekanizmasının çalıştırılması olacaktır. Dolayısıyla sürecin başlangıcında ekokırımı yönelik tanımın kabul edilmesi yer almaktadır. Ekokırımın tanımlanmasında önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Alanında uzman bazı hukukçular tarafından tanımlama girişimi sonuç vermiş ve ortak bir tanıma ulaşılabilmektedir. Fakat yukarıda da belirtildiği gibi bu tanımlama ekokırımın bir uluslararası suç olarak kabul edilmesi için yeterli değildir. Söz konusu tanımın Roma Statüsü'nde yer alabilmesi için UCM'ye taraf bir devlet tarafından ilgili mekanizmanın çalıştırılması gerekmektedir.

Ekokırım, ilk defa Vietnam Savaşı'nda ABD'nin saldırılarını, kullandığı yöntemi ve silahları anlatmak için kullanılmıştır. Şimdi bir başka savaşta, Ukrayna'da yeniden gündeme gelmektedir. Vietnam'da ABD'nin çevreye verdiği zarara karşı oluşturulan kampanya bu sefer Ukrayna'da RF'nin çevreye verdiği zararlarla devam etmekte ve 1970'lerde başlayan momentum canlı tutulmaktadır. Vietnam döneminde geliştirilen kampanya ya da canlı tutulan kampanya sonucunda portakal gazının yasaklanması ve ABD'nin ekokırım ile anılması güvenlikleştirme kampanyasında uluslararası suçlarla ekokırımın bir tutulmasına neden olmuştur.

Ekokırımın ve çevre suçunun uluslararası insanlı hukuk diğer ifadeyle savaş suçu bağlamında ele alınmasına dair girişimler Ukrayna krizi ile daha yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Rusya'yı daha fazla uluslararası baskı altına almak ve uluslararası sorumluluk kavramını çalıştırmak için

ekokırımın UCM nezdinde bir suç sayılması talebinin/girişiminin gündemdeki yerini koruyacağı tahmin edilmektedir. Ukrayna'daki krizin salt Ukrayna ve Rusya'yı değil; Karadeniz bölgesini ve Avrupa'yı da etkilemesi ve etkileyecek olması çevre suçunun altının çizilmesine ve dolayısıyla uluslararası hukuk bağlamında uluslararası sorumluluğun çalıştırılması açısından önemli gelişmelere sahne olabilir. Fakat istenilen hedef olan ekokırımın uluslararası suç kapsamına alınarak RF'ye yönelik çalıştırılmasının uzun bir süreci gerektireceği unutulmamalıdır.

Diğer yandan hali hazırda Ukrayna'da işlenen suçlar, UCM'nin yetki alanına girebilir. Söz konusu suçların incelenmesi için Roma Statüsü'ne taraf 39 ülke UCM'ye müracaat etmiş durumdadır (Aksünger, 03 Mart 2022). Savaş, insanlığa karşı suç ve soykırım suçu kapsamında deliller toplanmaya başlamıştır.

Ekokırımın kavramsal geçmişi ve bu doğrultuda gerçekleşen tartışmalar uluslararası suç olarak kabul edilmesine yönelik olasılığa, ihtimale dair bir takım göstergeler sunmaktadır. Aslında UCM'yi kuran Roma Statüsü'nde ekokırım yer alacaktı fakat devletlerin karşı çıkmasıyla Roma Statüsü'nde belirtilen UCM'nin maddi yargı yetkisinin dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla suç olarak değerlendirilmesine dair bir temel mevcuttur.

Ekokırımın güvenikleştirilmesi girişimi ve yaratılan momentum da bugüne has bir durum değildir. İlgili süreci 1970'lerden başlatmak mümkündür. Ekokırımın uluslararası suç olarak kabul edilmesine yönelik momentum girişiminin tarihte birtakım örnekleri mevcuttur. 1972'deki o ünlü konuşmasında Palme, ekokırımın uluslararası dikkate sahip olması gerektiğini kaydetmiştir. Portakal gazının kullanılmamasına yönelik kampanyalardan sonra dönemin Amerika başkanı Nixon maddenin kullanımını yasaklamıştır.

Ekokırımın güvenikleştirilmesinin bir süreci teşkil etmesinden hareketle ileriki dönemlerde olağanüstü önlemlerin alınması ihtimali yükselmektedir. Süreci hızlandıran önemli gelişmeler ekokırımın hukukçular tarafından tanımlanması ve Ukrayna'da gerçekleşen saldırıların savaş suçunu, çevre suçunu teşkil etmesidir. Ukrayna da Suriye gibi kentkırım örneği olabilir.

Ekokırımın uluslararası hukuk ayağında eksiklik bulunmaktadır ve bunun güvenikleştirme ile doldurulabileceği düşünülmektedir. İklim krizinin güvenikleştirme girişimi örnek alınabilir. Fakat iklim krizinin güvenikleştirilmesinden farklı olarak Ukrayna-ekokırım bağlamında güvenikleştirmede bu sefer güvenikleştirme gelişmiş ülke tarafında değil; Ukrayna yani gelişmekte olan ülke tarafından yapılmaktadır.

Ekokırımın uluslararası suç olarak kabul edilmesi için süregelen bir uluslararası kampanyadan, momentumdan bahsetmek mümkündür. Bunun yanında Ukrayna'da RF'nin saldırılarının uluslararası suçu teşkil ettiğine dair momentum ve kampanya bulunmaktadır. Söz konusu iki kampanya birleştirilebilir; zaten Ukrayna'nın ve çeşitli akademik çevrelerin Ukrayna'da RF'nin saldırıları sonucunda yaşananları savaş suçunun yanında ekokırım olarak değerlendiren söylemler ve ilgili gelişmeler uluslararası siyasetin gündeminde yer almaktadır.

Bu iki farklı kampanyanın, momentumun birleştirilmesi ve birleştirildikten sonra sürecin ilerlemesi güvenikleştirme hatta sadece güvenikleştirme girişimi ile sağlanabilir. Çevre konularının güvenlik alanına taşınması diğer bir ifadeyle iklim krizinin güvenikleştirilmesi benzer sürecin ekokırım için özellikle de ekokırımın uluslararası hukukta yer alması için gerçekleştirilebileceğini düşündürmektedir. Uluslararası hukuk; alandaki gelişmelerden, konjunktürden ve momentumdan etkilenmektedir. Örneğin UCM'nin kuruluşu uluslararası ceza hukukunda ilerlemede, belirli suçların uluslararası ceza mahkemelerinde yargılanmasında yatmaktadır.

Ekokırımın uluslararası suç olarak kabul edilerek UCM'nin maddi yargı yetkisi altına alınmasına ve sonrasında Ukrayna'daki gelişmeler için uygulanmasına dair momentumun canlı tutulması gerekmektedir. Bunun için Ukrayna krizinin çevresel boyutunu gündemde tutmak önemlidir. Hukuk ayağında ise ekokırımın tanımlanması sürecinde ilerleme sağlandığı unutulmamalıdır. Ekokırım ve Ukrayna krizi arasında bağlantı kurulacak unsur ise güvenikleştirme dir. Halihazırda Ukrayna güvenikleştirme girişiminde bulunmaktadır: "nükleer terörizm, çevresel terörizm" kavramlarına ve ekokırımı başvurmaktadır. Bu noktada izlenilecek sürece örnek teşkil edebilecek bir diğer güvenikleştirmenin; iklim krizinin güvenikleştirilmesi sürecinde yaşandığı hatırlanmalıdır. Örneğin Suriye'de silahlı çatışmaların çıkışını açıklamak için iklim krizi de dahil birçok unsur sıralanmıştır. İklim krizinin o dönemde güvenikleştirilmesi Paris Anlaşması'na uluslararası destek sağlanmasını ve ilgili momentumun korunmasını amaçlamıştır. Ayrıca iklim değişikliğine inanan ve ABD'yi Paris Anlaşması'ndan çeken Cumhuriyetçi Trump'tan sonra Beyaz Saray'a Demokrat Biden'ın geçmesi ve ABD'yi Paris Anlaşması'na yeniden taraf yapması iklim krizinin güvenikleştirilmesine, kamusal söylemde kullanılmasına dair momentumu, kampanyayı canlandırmıştır. Söz konusu girişimler devam etmektedir. COP26, güvenikleştirme sürecinin devam ettiğini göstermektedir. Fakat bu noktada çeşitli unsurların altının çizilmesi gerekmektedir: COP26 öncesinde ve zirve esnasında güvenikleştirme çoğu zaman ABD ve Birleşik Krallık gibi gelişmiş ülkeler

tarafından yapılmaktadır. Hindistan, Çin gibi gelişmekte olan ülkeler ise bu güvenleştirmeye girişimine karşı çıkmaktadır çünkü iklim krizinin tam anlamıyla güvenleştirmesi acil, olağanüstü önlemlerin kalkınmayı önceleyen bu tip ülkeler tarafından alınmasına neden olacaktır. Örnek olarak vermek gerekirse bu olağanüstü önlemler arasında kömür kullanımının aşamalı olarak sonlandırılması yer almaktadır. Oysa başta Hindistan olmak üzere çeşitli ülkelerin karşı çıkmasıyla bu hedef yerine COP26’da kömür kullanımının aşamalı olarak azaltılması hedefi benimsenmiştir.

İklim krizinin güvenleştirmesi girişiminde Suriye’deki çatışmalar başta olmak üzere alandaki gelişmeler kullanılmıştır. Biden’in ABD’yi Paris Anlaşması’na yeniden sokması iklim krizine dair uluslararası işbirliğini canlı tutmuştur. Trump gibi gerek iklim değişikliğine gerekse küresel ısınmaya inanmayan bir Amerikan başkanının hem ABD içinde yaptığı düzenlemeler hem de uluslararası iklim politikalarına yönelik dışlayıcı tutumu iklim politikalarındaki ve uluslararası işbirliğindeki momentumun kaybedilmesine neden olmuştur. Biden’in başkanlığında ise momentum yeniden çalıştırılmıştır. İklim kriziyle mücadelede uluslararası işbirliğinin dalgasının son dönemlerdeki en önemli çıktısı Glasgow’da gerçekleşen COP26 olmuştur. Birleşik Krallık Başbakanı Boris Johnson gibi kilit isimlerin söylemleri güvenleştirmenin en azından girişiminin devam ettiğini göstermektedir. ABD’nin iklim krizi ile mücadelesinin önde gelen isimlerinden Barack Obama ve John Kerry gibi isimlerin zirveye katılması COP26’ya salt ABD’nin değil uluslararası kesimin ilgisine, dikkatine işaret etmektedir.

Suriye krizinde dönemin ABD Başkanı Obama, iklim krizinin savaşın çıkmasında etkili olduğunu kaydetmiş ve momentum Paris Anlaşması’na destek şeklinde ilerlemiştir. Trump ise hem ABD içindeki hem de ABD dışındaki politikalarıyla iklim kriziyle mücadelede Obama etkisini silmeye çalışarak momentumun kaybedilmesine neden olmuştur. Fakat Biden’in yönetime gelmesiyle kampanya, momentum yeniden canlanmıştır. Biden’a göre iklim krizi varoluşsal bir tehdittir. Diğer bir ifadeyle hem ABD’nin hem de uluslararası toplumun güvenliğine tehdit teşkil etmektedir. Başkanlığının ilk gününde Paris Anlaşmasını imzaladığı hatırlanmalıdır.

Suriye iç savaşı ile uluslararası gündemdeki yerini artıran silahlı çatışmaların çevreye olan etkisi Ukrayna’da da devam etmektedir. Ukrayna krizinde taraflardan birinin RF olması bu bağlamda çevrenin silahlı çatışmalar sırasında korunmasının Ukrayna krizinde daha fazla öne çıkmasına neden olmuştur. Ekokırım bizzat adı sebebiyle güvenle bağlantılıdır fakat en büyük suçlar kapsamına alınması için ekokırımın olağanüstü niteliğinin altının çizilmesi gerekmektedir.

Extended Abstract

Ukraine Crisis and Ecocide: Latest Step in Securitization of Environmental Degradation

*

Ceren Gürseler

ORCID: 0000-0001-6308-5345

Environmental degradations encompass numerous headings but when these degradations are elaborated through securitization normally the subject comes under the heading of security. For instance environmental degradation's indirect relation with causing and triggering war, armed conflict; protection of the environment during war and armed conflicts and recovery, improvement of environment after war constitute contents of securitization.

Securitization of environmental degradation has been an agenda setting issue that has caused stir among academia and political circles. International environmental politics have been crucial example of the notion of securitization because related process has not been limited with rhetoric, certain policies like preparing and signing international agreements related with the environmental problems, banning of usage of certain weapons and methods during war and armed conflict, and advance on fighting several environmental problems indicate that it has passed to implementation level. Henceforth these examples can be recognized as developments where securitization has been successful.

In contemporary days, example of nexus between armed conflict-environment is Russian Federation's (RF) attacks on Ukraine. RF's attacks on Ukraine are used as example for environmental crime and even further for ecocide. Moreover it has to be recalled that war in Ukraine has had tremendous effects on the environment. One reason for this situation is that Ukraine has been an industrial state and has nuclear resources. Thus pollution spread from military materials and regions; threat that can be emanated from nuclear facilities and radiation, pollution of water, damage given to industry, habitat and climate can be indicated as disaffected areas. Moreover forests, water, rivers,

biological diversity in the Black Sea, cultural and historical richness are damaged in Ukraine because of the Russian attacks. As ecological order is damaged hence ecosystems also are under the threat of extinction.

Ukrainian crisis comes to the front in the subject of protection of environment during war and it will be come to the front after the war. Russia's attacks on Ukraine, constitute breaches of international law in various dimensions. In this direction, especially the headings of degradation and destruction of environment, protection of environment during war become parts international agenda once again. Moreover crimes already committed in Ukraine, can be under the jurisdiction of the International Criminal Court (ICC). To investigate these crimes, 39 states party to the Rome Statute, made application to the Court. Evidences have been collected for investigating war crime, crimes against humanity and genocide.

Environmental degradations in the Russian-Ukrainian conflict are tried to be elaborated under the scope of international law. The most important indicator of this situation is rhetoric concerning committing of ecocide in Ukraine and formation of related campaign. Therefore, in the Ukrainian example, ecocide is referred in the securitization attempt to create related momentum.

Attempts of elaboration of ecocide and environmental crime along international humanitarian law, in other words, along with war crime are claimed loudly with the Ukrainian crisis. In the Ukrainian crisis, momentum is directed towards international law's acceptance of ecocide as fifth international crime alongside genocide, war crimes, crimes against humanity and aggression, and application of related sanctions against RF.

It is estimated that attempts/demands to recognize ecocide as a crime under the jurisdiction of the ICC will preserve their place in international agenda to increase pressure on RF and implement the notion of international responsibility. Moreover Ukrainian crisis has affected and will affect not only Ukraine and Russia but also the Black Sea region and Europe. This broad effect can highlight the notion of environmental crime and henceforth trigger important developments to implement international responsibility under the heading of international law. However, it has to be remembered that implementing ecocide as international crime against the RF will require a long period.

In regard of securitization of environmental problems, degradations and creation of related momentum, certain attempts have been made since 1970s. In other words attempt of securitization of ecocide and creation of momentum have been made since 1970s. There are examples concerning attempts to

recognize ecocide as an international crime. In 1972, in his famous speech, then Swedish Prime Minister Olaf Palme mentioned that ecocide had to have international attention. After the campaigns aimed to halt usage of the agent orange, the US President Richard Nixon, banned usage of the agent orange. Also in the beginning the crime of ecocide would be mentioned in the Rome Statute of the ICC. However due to oppositions from states, ecocide was not included in the jurisdiction of the Court.

In nowadays, with the Ukrainian crisis armed conflicts and war itself re-vives and continues momentum related with elaboration environmental problems and finding resolutions however it requires a long period of time. Firstly, ecocide will be defined and it will be accepted by international community. Another step of this process is activating the ICC mechanism to accept ecocide as an international crime. Important developments have taken place in regard of defining ecocide. However it has to be recalled that leading experts' attempt to define ecocide bear fruit and a common definition is reached. Indeed definition of the ecocide by the jurists and recognizing attacks in Ukraine as a war crime and environmental crime fasten related process. In fact, Ukraine like Syria can be an example for uricide.

Different from the other examples of securitization of environmental problems and harms, in the Ukrainian war, securitization is made by Ukraine in other words by a developing country. On the other hand, in other securitization examples like Syria and climate, developed countries like the USA and the United Kingdom made securitization. In these examples securitization, caused developing and underdeveloped states' elaboration of relation between environmental problems, environmental problems and security with suspicion. However, in the Ukrainian crisis, securitization by Ukraine might change the attitudes of states that look with suspicion to the environment's elaboration with security.

Kaynakça/References

- Aksünger, S. (2022). 39 ülke Ukrayna' da işlenen suçların soruşturulması için UCM'ye başvurdu. 22 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/28-subat/39-ulke-ukraynada-islenen-suclarin-sorusturulmasi-icin-ucmye-basvurdu/2521844> adresinden erişildi.
- Algan, N. (2022). Savaşın çevreye etkileri: Ukrayna- Nesrin Algan. 01 Eylül 2022 tarihinde <https://www.uikpanorama.com/blog/2022/06/03/cevre/?print=print>, adresinden erişildi.
- Amidst the Debris: Environmental Impact of Conflict in Syria Could Be Disastrous. (2015). 01 Mart 2020 tarihinde <https://www.paxforpeace.nl/stay->

- informed/news/amidst-the-debris-environmental-impact-of-conflict-in-syria-could-be-disastrous adresinden erişildi.
- Altıparmak, Ö. (2021). Ekokırım suçu. Haklar ve Araştırmalar Derneği.
- 'An Ecocide': How the conflict in Ukraine is bombarding the environment. (2022). *TRT World*. 22 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.trtworld.com/magazine/an-ecocide-how-the-conflict-in-ukraine-is-bombarding-the-environment-56730> adresinden erişildi.
- Aydın, D. (2002). Uluslararası ceza hukukunun gelişimi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 51(4), 131-167.
- Baysal, B. & Karakaş, U. (2017). Climate change and security: Different perceptions, different approaches, *Uluslararası İlişkiler*, 14(54), 21-44.
- Bid to make 'ecocide' a crime gains new momentum, (2020). 02 Eylül 2022 tarihinde <https://www.bangkokpost.com/world/2036299/bid-to-make-ecocide-a-crime-gains-new-momentum>, adresinden erişildi.
- Bilotta, A. (2019). Should the Rome Statute include the crime of genocide?, 1-6 , 02 Eylül 2022 tarihinde <https://www.e-ir.info/2019/08/28/should-the-rome-statute-include-the-crime-of-ecocide/>, adresinden erişildi.
- Chiarini, G. (2021). Ecocide and International Criminal Court procedural issues: Additional amendments to the 'Stop Ecocide Foundation' proposal, *CCJHR Working Paper Series No. 15*, 1-28.
- Chiarini, G. (2022). Ecocide: From the Vietnam War to international jurisdiction? Procedural issues in-between environmental science, climate change, and law, *Cork Online Law Review*, 21(1), 1-34
- Demirci, S. (2012). Nükleer terörizm ve tehdit boyutlarına yönelik çıkarımlar, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 1-26.
- Dlouhy, J.A. ve Wingrove, J. (2020). Biden calls climate change 'existential threat of our time'. 20 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-12-19/biden-calls-climate-change-existential-threat-of-our-time#xj4y7vzkg> adresinden erişildi.
- Eklöv, K. & Krampe, F. (2019). *Climate-related security risks and peacebuilding in Somalia*, SIPRI Policy Paper 53.
- Ekokırım yasası Türkçe'de (2021). 19 Ağustos 2022 tarihinde <https://ekoiq.com/2022/07/cocuklar-afetlere-hazirlik-egitimi-aliyor/> adresinden erişildi
- Ellis-Petersen, H. (2021). India criticised over coal at COP26-but real villain was climate injustice. 20 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.theguardian.com/environment/2021/nov/14/india-criticised-over-coal-at-cop26-but-real-villain-was-climate-injustice> adresinden erişildi.
- Environmental consequences of the Syria crisis. (2016). *Coordination Workshop*.
- Falk, R. A. (1973). Environmental warfare and ecocide - Facts appraisal, and proposals. *Bulletin of Peace Proposals*, 4(1), 80-96.

- Femai F. & Werrell, C. E. Syria. (2012). Climate change, drought and social unrest. *BRIEFER, The Center for Climate Security*, 11.
- Geddie J. & Volcovici, V. (2022). Western powers condemn Russia at environmental summit. 01 Eylül 2022 tarihinde <https://www.reuters.com/business/environment/russia-ukraine-conflict-spills-into-un-environmental-summit-2022-02-25/>, adresinden erişildi.
- Gleick, P. H. (2014). Weather, climate and society. *American Meteorological Society*, 6(3), 331-340.
- Greene, A. (2019). The campaign to make ecocide an international crime: Quixotic quest or moral imperative?. *Fordham Environmental Law Review*, 30(3), 1-47.
- Gunerigok, S. (2022). Russia committing 'major war Crimes' in Ukraine, says US president. 01 Eylül 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/americas/russia-committing-major-war-crimes-in-ukraine-says-us-president/2557106>, adresinden erişildi.
- Gürseler, C. (2021). COP26 ve İklim Değişikliğinin Güvenlikleştirilmesi, 1. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi 24-27 Aralık 2021, 289-292.
- Hein M.von. (2018). İklim değişikliği terörü güçlendiriyor. 22 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.dw.com/tr/iklim-degisikligi-teroru-guclendiriyor/a-42621407> adresinden erişildi.
- Hynes, H. P. (2016). The legacy of agent orange in Vietnam. *Peace Review*, 28(1), 114-122.
- Jones, K. (2022). The beginning of the end of ecocide: Amending the Rome Statute to include the crime of ecocide, 1-21. 02 Eylül 2022 tarihinde <https://ssrn.com/abstract=4082212>, adresinden erişildi.
- Kansu, Z. N., Turanlı, M., Turanlı, R. (2021). Amerika Birleşik Devletleri'nin Barack Obama dönemi iklim ve çevre politikalarının analizi, *Social Sciences Research Journal*, 10(1), 205-213.
- Karasu, M. (2017). Suriye'deki iç savaşın çevresel kökenleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26(3), 69-89.
- Keleş, R. (2015). *100 soruda çevre: Çevre sorunları ve çevre politikaları*, Genişletilmiş 2. Baskı, İzmir, Yakın Kitabevi, 2015.
- Marsi, F. (2022). Can Ukraine hold Russia accountable for environmental crimes?. 22 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.aljazeera.com/features/2022/5/16/can-ukraine-hold-russia-accountable-for-environmental-crimes> adresinden erişildi.
- Miş, N. (2011). Güvenlikleştirme teorisi ve siyasal olanın güvenlikleştirilmesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 345-381
- Nuttall, P. (2022). How Vladimir Putin weaponised the environment in Ukraine. 01 Eylül 2022 tarihinde, <https://www.newstatesman.com/long-reads/2022/05/how-vladimir-putin-weaponised-environment-in-ukraine>, adresinden erişildi.
- Our changing climate-Its role in conflict and displacement*. (2017). Environmental Justice Foundation, Beyond Borders. London.

- Pamuk, D. (2022). Rusya-Ukrayna savaşının çevreye etkileri ne boyutta?, 19 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/cevre/rusya-ukrayna-savasinin-cevreye-etkileri-ne-boyutta/2561351> adresinden erişildi.
- Pereira, R. (2020). After the ICC office of the prosecutor's 2016 policy paper on case selection and prioritisation: Towards an international crime of ecocide?. *Criminal Law Forum*, 1-46, 02 Eylül 2022 tarihinde <https://doi.org/10.1007/s10609-020-09393-y> adresinden erişildi.
- Plumer, B. (2015). A closer look at the link between climate change and violence. 22 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.vox.com/2015/11/15/9738342/climate-change-conflict-terrorism> adresinden erişildi.
- Polityuk, P. (2022). Ukraine's president condemns "Russia's nuclear terrorism" in call with Macron. 01 Eylül 2022 tarihinde <https://www.reuters.com/world/europe/ukrainian-president-condemns-russias-nuclear-terrorism-call-with-macron-2022-08-16/>, adresinden erişildi.
- Rome statute of the International Criminal Court (2011), *International Criminal Court*. 1-65. 02 Eylül 2022 tarihinde [icc-cpi.int/sites/default/files/RS-ENG.pdf](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-ENG.pdf) adresinden erişildi.
- Shear, M. D. (2017). Trump will withdraw U.S. from Paris Climate Agreement. 20 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.nytimes.com/2017/06/01/climate/trump-paris-climate-agreement.html> adresinden erişildi.
- Smith, S. (2022). 'This is ecocide': Ukrainians hope to rebuild greener country after Russian war ravages environment. 01 Eylül 2022 tarihinde <https://www.independent.co.uk/climate-change/news/ukraine-green-ecocide-russia-war-b2038825.html>, adresinden erişildi.
- Soysal, A. (2022). Savaş ekokırımı tekrar gündeme getirdi. 22 Mayıs 2022 tarihinde <https://yesilgazete.org/savas-ekokirimi-tekrar-gundeme-getirdi/> adresinden erişildi.
- Trombetta, M. J. (2008). Environmental security and climate change: Analyzing the discourse. *Cambridge Review of International Affairs*, 21(4), 585-602.
- UN warns of toxic environmental legacy for Ukraine, region.(2022). 01 Eylül 2022 tarihinde <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/un-warns-toxic-environmental-legacy-ukraine-region> adresinden erişildi.
- Vanuatu calls for ICC to include crime of ecocide. (2019). 22 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.rnz.co.nz/international/pacific-news/404921/vanuatu-calls-for-icc-to-include-crime-of-ecocide> adresinden erişildi.
- Voski, A. (2016). The role of climate change in armed conflicts across the developing world and in the ongoing Syrian war. *Carleton Review of International Affairs*, 3, 120-141.